

GRAN – EN Ö I GNARPS SOCKEN

Arkeologisk inventering

Gran 1:1
Gnarps socken
Nordanstigs kommun
Hälsingland
2007

Inga Blennå

Länsmuseet Gävleborgs rapportserie

Rapportserien innefattar rapporter inom länsmuseets verksamhetsområden arkeologi, bebyggelsehistoria, byggnadsvård, kulturmiljövård, etnologi, konst- och kulturhistoria.

Rapporter, böcker och mycket annat kan Du köpa i länsmuseets butik, beställa på tfn 026-65 56 35 eller e-post butiken@xlm.se

Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Fax 026-65 56 29
butiken@xlm.se
www.lansmuseetgavleborg.se

GRAN – EN Ö I GNARPS SOCKEN

Arkeologisk inventering

Gran 1:1
Gnarps socken
Nordanstigs kommun
Hälsingland
2007

Rapport 2007:03
Inga Blennå

Utgivning och distribution:
Länsmuseet Gävleborg
Box 746, 801 28 Gävle
Telefon 026-65 56 00
Fax 026-65 56 29
Hemsida www.lansmuseetgavleborg.se

© Länsmuseet Gävleborg 2007

Omslagsbild: Utsikt från Grans nordvästra del mot fastlandet
Foto: Inga Blennå.

Allmänt kartmaterial från Lantmäteriverket. Medgivande 96.0419

ISSN 0281-3181

Print: Länsmuseet Gävleborg

INNEHÅLL

Uppdraget.....	5
Målsättning och metod.....	5
Topografi och fornlämningsmiljö	5
Historik	6
Olika typer av lämningar på ön	6
Säljakt.....	6
Besiktning.....	7
Resultat	8
Sammanfattning	15
Administrativa uppgifter.....	16
Referenser	16

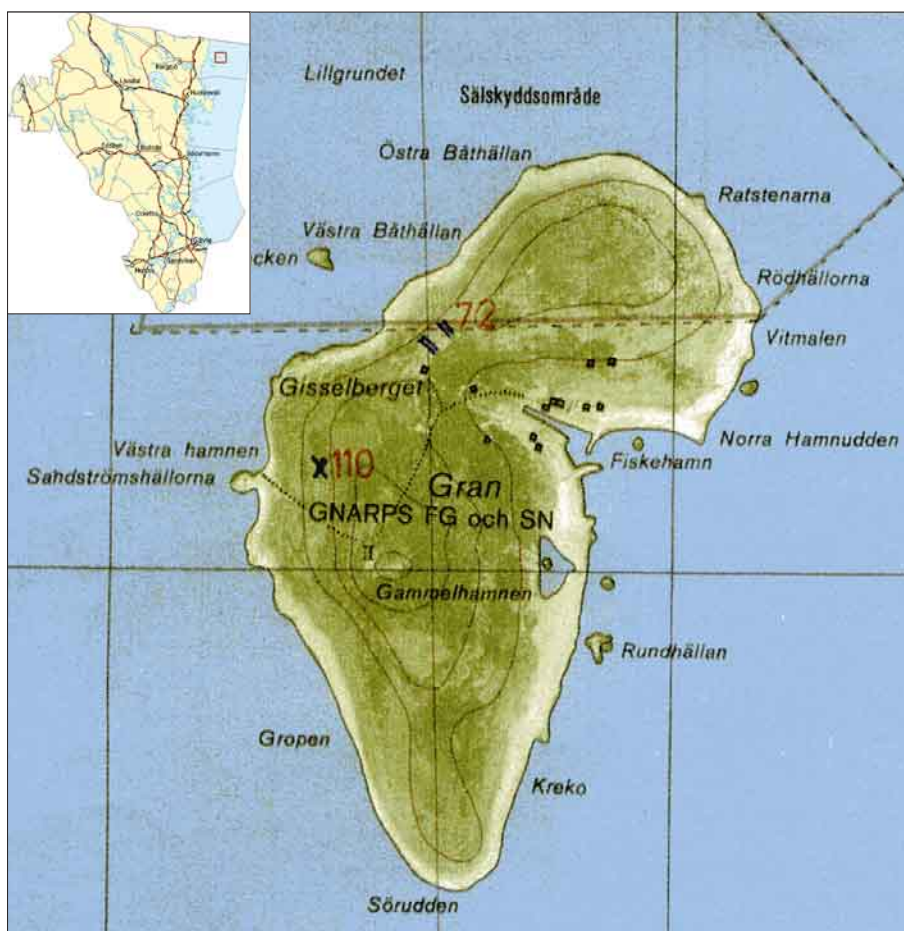

Bild 1. Karta över Gran med RAÄ 72 och 110 markerade. Överst till vänster översiktskarta över Gävleborgs län.

UPPDRAGET

Länsmuseet Gävleborg har utfört en inventering av forn- och kulturlämningar på ön Gran, Gnarpsocken, Nordanstigs kommun, Gävleborgs län. Inventeringen föranleddes av att Länsstyrelsen behöver underlag till informationsskyltar på ön. De nya informationsskyltarna skall tas fram i samverkan mellan Länsstyrelsens natur- och kulturmiljöenheter. Det kulturhistoriska underlaget behöver en komplettering då endast två lämningar fanns noterade i fornminnesregistret.

MÅLSÄTTNING OCH METOD

Målsättningen med uppdraget var att inventera ön och registrera de lämningar som påträffades inför en kommande skyltningsinsats av Länsstyrelsen. Fältarbetet gjordes under en dag i oktober månad 2006. Under dagen bistod Hans Östbom, Länsstyrelsens tillsyningsman, och Björn Larsson, skeppare, med information och hjälp vid registreringen. De forn- och kulturlämningar som framkom beskrevs och mättes in med GPS.

TOPOGRAFI OCH FORNLÄMNINGSMILJÖ

Gran ligger 1 mil öster om fastlandet och är därmed den mest isolerade ön längs hälsingekusten. Den är 63 ha stor och utgör sedan 1988 ett naturreservat. Gran präglas av sitt utsatta läge i Bottenhavet och ger med sina system av strandvallar en tydlig bild av landhöjningens förlopp. Ön började stiga ur havet för drygt 2000 år sedan. Där finns berg i dagen, klapperstensfält och svallgrus men också gamla delvis urskogsliknande skogspartier (Gagge 1998:15).

Önamnet finns belagt 1547 (Svenskt ortnamnslexikon 2003:92), men är också omnämnt i en medeltida dansk segelbeskrivning över norrlandskusten (Länsstyrelsen Gävleborg 2006). Enligt en uppteckning från 1933 fanns en stor granskog på ön men namnet kan ursprungligen också mycket väl ha syftat på en enda speciell gran (Hagåsen e-post 2007-01-24). En fyr byggdes på öns högsta punkt år 1886. Den är numera obemannad (Gagge 1998:15). På östra sidan finns ett fiskeläge med en tillhörande skyddad hamn. Under början av 1700-talet fanns här ingen fiskarbefolkning (Broman 1954:705). Vid tiden för fyrens byggande fanns det däremot 18 fiskarefamiljer (Norrlandsposten 1927-03-07). Landhöjningen gjorde efterhand hamnen svår att använda och antalet fiskare på ön minskade (Gefle Dagblad 1930-11-27). På 1930-talet byggde man den nuvarande hamnen. I dag finns inga yrkesfiskare kvar på ön och de flesta stugorna utgörs av fritidsbebyggelse (Gagge 1998:15).

I Riksantikvarieämbetets fornminnesregister finns endast två lämningnummer registrerade på Gran, RAÄ 72 och 110. Det förstnämnda utgörs av två markeringar på kartan men saknar uppgift om lämningstyp och beskrivning. Tydligt är att markeringarna utgör ett par skåror bestående av kryppgångar och gömslen (nummer 2 och 3 enligt denna inventering). RAÄ 110 syftar på en labyrint men saknar beskrivning och är dessutom felaktigt inprickad på kartan. På platsen för RAÄ 110 finns en 35 meter diameter stor cirkel av lagda stenar med oklar funktion. Ca 200 meter nordöst om stencirkeln finns däremot en labyrint (nummer 6 enligt denna inventering).

HISTORIK

Olika typer av lämningar på ön

På Gran finns de för kusten och dess öar karaktäristiska lämningstyperna som till exempel skjutskårar, tomtningar, båtlämningar och en labyrint. Större delen av lämningarna är relaterade till säljakt och fiske. De visar på verksamhet under en lång tidsperiod då till exempel tomtningarna representerar en tidig fas och fiskeläget en senare. Flera av lämningarna är emellertid svåra att bedöma vad gäller funktion och ålder.

Labyrinter

Labyrinter består av enskiktade stenrader lagda i spiral eller i system som utgår från en korsformig grundplan. De flesta är kustbundna och har en trolig koppling till säsongsfiskeplatser (Blomqvist 2004:32). Flertalet labyrinter är belägna på låg höjd över havet vilket visar att de anlagts under relativt sen tid. De ligger ofta i anslutning till fiskelägen eller platser som tidigare använts vid sommarfiske. Labyrinternas ursprungliga syfte är okänt men det mesta tyder på att de haft ett magiskt ändamål där de framför allt ha använts för att ge skydd och god fångst (Kraft 1981:8ff). Lämningarna är svårdaterade då de huvudsakligen ligger i klapperstensfält eller på kala bergytter (Norman 1995: 26). Enligt fornminnesregistret är labyrinten på Gran anlagd på 1870-talet.

Tomtningar

Tomtningar utgörs av lämningar efter enkla strandnära byggnader. De är byggda av stenvallar kring en stenröjd golvyta och ibland kan delar av lämningen utgöras av jordfasta stenblock (Blomqvist 2004: 43). Termen tomtning används sedan slutet av 1970-talet för att beskriva just dessa lämningar i kustmiljöer. Tidigare betecknade termen husgrunder i vid bemärkelse (Norman 1995:45).

Tomtningarna representerar bostäder som använts huvudsakligen i samband med säljakt eller fiske. De som kan kopplas till säljakt ligger öppet i terrängen på nivåer runt 10 meter över havet eller högre. Många finns på öar i relativt oskyddade lägen. De har daterats till järnålder och tidig medeltid. Andra tomtningar ligger lägre, intill skyddade vikar och anses ha med fiske att göra. De har också topografiska likheter med fiskelägen och är daterade till medeltid och senare (Norman 1993:79ff). På Grans södra udde ligger tre tomtningar på 5 meters höjd över havet medan de mera centralt placerade ligger 15 meter över havet. Samtliga ligger i oskyddade lägen och saknar naturliga hamnlägen.

Skårar

En skåre består av ett skydd som använts som gömsle vid jakt. Det rör sig främst om jakt på fågel och säl. Skårar kan se ut på flera olika sätt. De är oftast gjorda som en ”skärm” av sten eller ris. De kan vara bågformiga eller ha formen av en cirkel (Blomqvist 2004:37) och de ligger oftast vid uddar och sund i skärgården (Norman 1995:66). De skårar som finns på Gran är alla belägna i klappersten och har anlagts i samband med säljakt. Flera av dem består av en kryppgång, ett gömsle och en sälsten. Via kryppgången, som är omgiven av vallar, har man osedd närmast sig gömslet och djuret. Invid strandlinjen finns sälens viloplats, den så kallade sälstenen, som utgörs av en slät stenhäll. Då säljägaren obemärkt kunde komma djuren så pass nära var chanserna för en lyckad fångst god.

Säljakt

I Gävleborgs län har det inte, som längre norrut längs Bottenvikens kust, varit vanligt med storskalig säljakt i form av långfärder (Ekman 1983:246). I Hälsingland jagade man ofta säl med ”stång”. Den utgjordes av två hopskarvade stänger med en hullingförsedd spets i änden som kopplats till en lina. Det gällde

Bild 2. Säljakt i Bottenhavet. Efter Olaus Magnus, *Historia om de nordiska folken*, 1555, 20:4.

Bild 3. En lyckad säljakt i Saltvik, Idenors socken i Hälsingland omkring 1910. Foto: Länsmuseets fotoarkiv.

att komma så nära djuret på sälstenen som möjligt och att stöta spetsen hårt i sälens kropp. Djuret klubbades sedan till döds (Broman 1945:561f). Det var också vanligt med vaktskytte från land där sälens viloplats fanns inom skott-håll. Den här typen av jakt skedde när havet var isfritt och då främst på hösten. Vid vissa viloplats förekom säljakten i stor skala och den var även tidvis skattlagd. Tidvis inträffade så kallade *själslag* då man klubbade stora mängder gråsäl. Gråsäl håller ihop i stora flockar och det hände att de inte nådde öppet vatten utan blev infrusna på isflak som drev mot land. De kom då att utgöra ett lätt byte för kustbefolkningen (Ekman 1983:250). I början av 1700-talet började man fånga säl med hjälp av nät vilket underlättade mycket för jägarna (Broman 1945:566).

Beskattning

Gran har under lång tid varit viktig för säljakt och fiske, men även äggtäkt har utgjort ett betydande näringsfång. Ön var under 1600- och 1700-talet taxerad av Kronan för sjöfågelägg och sitt så kallade *siälfiske*. Strömmingsfiske var däremot inte vanligt förekommande under den här tiden (Broman 1945:705).

Vid Gran häckar en av länets största kolonier av tordmular. Kolonin nämns redan i början av 1700-talet av Hudiksvallsprosten Olof Broman men är känd sedan 1600-talet. Tordmularna lägger sina ägg skyddat under stenar främst på öns norra udde (Länsstyrelsen Gävleborg 1996), och enligt Broman kunde man på våren samla flera tunnor ägg per dag (1945:523).

I Hälsinglands kustsocknar fanns speciella *siälkarlar* [sälkarlar] som ombesörjde säljakten. Dessa män var skickliga, det var inte lätt att hitta nya ersättare och det hände att en sälkarl fick jaga i flera socknar (Broman 1945:565). Vid mitten av 1500-talet betalades så kallade *öjepenningar* för att få jaga säl. Avgiften kom så småningom att betalas i form av sälspäck. I slutet av århundradet kom 25 tunnor eller 400 lispund sälspäck per år från Hälsingland (Widmark 1945:350). Under senare delen av 1600-talet var Gran taxerad till 8 lispund sälspäck per år. Bristen på dugliga sälkarlar, i kombination med att sälstenarna genom landhöjningen blev oanvändbara, gjorde att säljakten minskade. Det var sälstenarna som låg till grund för Kronans taxering av säljakten och vid slutet av 1670-talet ändrades taxeringen till 2 lispund späck per år (Broman 1945:563f).

RESULTAT

På grund av tidsbrist genomfördes endast en dag i fält och det var nödvändigt att prioritera vissa delar av ön. Ytterligare inventeringsinsatser är därför nödvändiga, till exempel inventerades inte öns norra och östra del.

Följande lämningar har registrerats:

1. Husgrund

5×7 meter stor (NNV–SSÖ) med 0,6 meter stora hörnstenar. Inget synligt spisröse finns men i sydöstra hörnet syns rester av tegel. I grunden ligger förmodnat virke. Enligt uppgift kallas husgrunden "Bagarstugan".

Koordinater x6879427 y1595863

Bild 4. Registrerade lämningar på Gran.

Bild 5. Skåre som består av gömsle, krypgång och sälsten. Sälstenen syns vid strandlinjen till höger om krypgången. Lämning nummer 2.

2. Skåre

bestående av två gömslen, en krypgång och en sälsten. Krypgången är 30 meter lång (NV–SÖ), 0,3–0,6 meter bred och 0,3–0,5 meter hög med vallar på båda sidor. Vallarna är 0,4 meter breda och byggda av 0,3–0,5 meter stora stenar. Vid krypgångens slut i nordväst finns två kallmurade gömslen i rät vinkel. De är 1–2 meter långa (NÖ–SV), 0,3–0,6 meter breda och 0,2–0,4 meter höga. Vid strandlinjen, ca 50 meter nordväst om de båda gömslena, finns en sälsten. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater norra begränsningen x6879487 y1595629, södra begränsningen x6879471 y1595647

3. Skåre

bestående av en krypgång. Krypgången är 45 meter lång (NV–SÖ), 0,3–0,6 meter bred och 0,2–0,4 meter hög med vallar på båda sidor. Vallarna är 0,5 meter breda och byggda av 0,2–0,5 meter stora stenar. Lämningen ligger i klappersten. Koordinater norra begränsningen x6879453 y1595576, södra begränsningen x6879428 y1595606

4. Skåre

bestående av en krypgång. Krypgången är 25 meter lång (NNV–SSÖ), 0,5–0,6 meter bred och 0,2–0,6 meter hög med vallar på båda sidor. Vallarna är 0,3–0,5 meter breda och byggda av 0,2–0,4 meter stora stenar. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6879471 y1595576

Bild 6. Labyrinten ligger i klappersten och är till stor del raserad. På bilden syns den sydvästra delen. Lämning nummer 6.

Bild 7. Cirkel av lagda stenar med okänd funktion. Lämning nummer 7.

5. Vallar och stolphålsliknande rösen

sannolikt lämningar efter fågelfångst. De två vallarna är 6–7 meter långa (NNÖ–SSV), 0,5–0,6 meter höga, 0,5–0,6 meter breda och byggda av 0,3–0,5 meter stora stenar. Mellan vallarna, som ligger 10 meter från varandra, finns fyra stolphålsliknande rösen. Rösena är 0,7–1 meter i diameter, 0,5–0,6 meter höga och byggda av 0,3–0,4 meter stora stenar. De ligger med 1–1,5 meters mellanrum. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6879464 y1595561

6. Labyrint

med korsformig grundplan. Den är 15 meter i diameter och lagd i 6 synliga vallar av 0,3–0,5 meter stora stenar. Ingången bör ha varit i NNÖ. Labyrinten är till stor del omplockad och därför svårbedömd. Den ligger i klappersten.

Koordinater x6879326 y1595520

7. Cirkel av lagda stenar

Cirkeln är 35 meter i diameter, 0–0,2 meter hög av 0,4–0,6 meter stora stenar. I cirkeln södra del finns antydning till en inre rad med lagda stenar. I cirkeln östra del finns en grundliknande lämning, 4×2 meter stor (NNV–SSÖ), 0,3 meter hög av 0,3–0,6 meter stora stenar. Lämningen är delad i mitten och består därför av två rum, 2,5×2 och 2×1,5 meter stora. 2 meter öster om cirkeln finns ännu en grundliknande lämning 5×4 meter stor (Ö–V), 0,2–0,5 meter hög av 0,2–0,7 meter stora stenar. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6879231 y1595411

Enligt fornminnesregistret utgör cirkeln en labyrint, RAÄ 110. Ingen beskrivning finns av lämningen utan endast en hänvisning till en inventering utförd 1940 vars kartmaterial förvaras i ATA. Inventeringen, som innefattade delar av Gnarps socken, berörde däremot inte Gran (Jansson e-post 2006-11-06).

8. Tomtning

4,5×2,5 meter stor (NV–SÖ). Den är 0,3 meter hög bestående av 0,3–0,4 meter stora stenar. Sydöstra hörnet tangerar en del av en trolig stencirkel. Endast norra delen av cirkeln är synlig, den är bågformig ca 10 meter lång och byggd av 0,3 meter stora stenar lagda i marknivå. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6879229 y1595451

Bild 8. Tomtning i klappersten. Lämning nummer 8.

Bild 9. Husgrund. Lämning nummer 9.

Bild 10. Tomtning i klappersten. Lämning nummer 14.

9. Husgrund

6×6 meter stor. Grunden är byggd av stensyll som är 0,4–0,7 meter stor. Grunden är 0,2–0,5 meter hög och 0,3–0,5 meter bred. Centralt finns en eldpall, 2,5×1,5 meter stor (Ö–V) och 0,3–0,5 meter hög. I grundens norra hörn finns en 1 meter bred och 2 meter lång utbyggnad. Lämningen ligger i klappersten. Enligt uppgift byggdes huset 1857 och var då det första på ön. Ångskonerten "Umeå" förläste utanför Gran i november 1856 och manskapet som jobbade med bärgningen bodde i huset.
Koordinater x6879197 y1595361

10. Stenskoning efter stolphål

0,5×0,5 meter stort och 0,7 meter djupt. Lämningen ligger i klappersten, 6 meter NNÖ om husgrund, se nr 11.

Koordinater x6879198 y1595336

11. Husgrund

ca 5x3 meter stor (VSV–ÖNÖ), svåravgränsad. Mot norra långsidan finns en eldpall, 1,5×1 meter stor (NÖ–SV) och 0,5 meter hög.

Koordinater x6879211 y1595394

12. Stenbrott

4 meter i diameter. Brottytor med spår efter borning i stenblock samt skrotsten runt stenbrottet.

Koordinater x6879206 y1595344

13. Grop i klapper

Gropen är tomtningsliknande, totalt 4×3 meter stor (Ö–V) och 0,9 meter djup. Gropen är 3×2 meter stor (Ö–V) och omgiven av en 0,6 meter bred och 0,5 meter hög vall.

Koordinater x6879094 y1595462

14. Tomtning

rektangulär, 4×3,5 meter stor (N–S). Den består av en 0,6–0,8 meter bred och 0,5–0,7 meter hög vall byggd av 0,4–1,0 meter stora stenar. 4 meter sydöst om ligger ännu en tomtning, se nr 15. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6879066 y1595544

15. Tomtning

rund, 6 meter i diameter. Den består av en 1–1,5 meter bred och 0,6–0,8 meter hög vall byggd av 0,2–1,2 meter stora stenar. Tomtningen har en 0,6 meter bred öppning mot sydväst. 4 meter nordväst om ligger ännu en tomtning, se nr 14. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6879059 y1595545

Bild 11. Tomtning i klappersten. Lämning nummer 15.

Bild 12. Skåre som består av gömsle, krypgång och sälsten. Sälstenen syns vid strandlinjen till höger om krypgången. Lämning nummer 16.

16. Skåre

bestående av ett gömsle, en krypgång och en sälsten. Krypgången är 30 meter lång (NÖ–SV), 0,5–0,7 meter bred med 0,5 meter höga vallar på båda sidor. Vallarna är 0,5–0,6 meter breda och byggda av 0,3–1,2 meter stora stenar. Direkt sydväst om krypgången finns bågformigt gömsle, 3 meter långt (NV–SÖ), 0,6–1,2 meter brett och 0,7 meter högt. Ca 30 meter sydväst om finns en sälsten. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater nordöstra delen x6878576 y1595586

17. Tomtning

4×4 meter stor med ett 3×2 meter stort (Ö–V) inre rum. Den består av en 1–1,5 meter bred och 0,6 meter hög vall byggd av 0,3–0,6 meter stora stenar. 2 meter öster om finns ett stolphålsliknande röse, 2 meter i diameter och 0,7 meter högt. I mitten av röset finns en försänkning, 0,5 meter i diameter och 0,5 meter djup. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6878564 y1595598

18. Tomtning

ca 3×2,5 meter stor (NNÖ–SSV). Den är delvis raserad och därför svåravgränsad. Norra kortsidan, norra och östra hörnen består av tydliga 0,3–0,6 meter breda och 0,2–0,6 meter höga vallar byggda av 0,2–0,6 meter stora stenar. Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6878562 y1595627

19. Skåre

bågformig, 4 meter lång (NÖ–SV), 1–1,5 meter bred och 0,6–1,0 meter hög. Den är byggd av 0,4–1,0 meter stora stenar och ligger i klappersten.

Koordinater x6878560 y1595590

Bild 13. Båtlämning efter en trålaren Resö. Lämning nummer 21.

20. Tomtning

4×3 meter stor (NÖ–SV) med ett 3×2 meter stort (NÖ–SV) inre rum. Den består av 1–1,5 meter breda och 0,8–1,2 meter höga vallar byggda av 0,4–0,6 meter stora stenar. Den nordöstra delen utgörs av ett 1,5 meter stort stenblock.

Lämningen ligger i klappersten.

Koordinater x6878538 y1595604

21. Båtlämning

Vrak efter båt bestående av ett 16 meter långt skrov (N–S) med bordläggning och spant. Enligt uppgift var båten en trålare som hette Resö och gick på grund 1964.

Koordinater x6878483 y1595637

22. Båtlämning

Vrak efter båt där endast delar av skrovet är urskiljbart. Enligt uppgift användes båten av ett par estniska bröder för att frakta flyktingar från Finland i början av 1940-talet. Den kallas därför "Estbåten" eller "Finnbåten".

Koordinater x6878645 y1595721

SAMMANFATTNING

Länsmuseet Gävleborg har utfört en inventering av forn- och kulturlämningar på ön Gran, Gnarps socken, Gävleborgs län. Inventeringen föranleddes av en kommande skyltningsinsats från Länsstyrelsen. På ön fanns endast två registrerade lämningar sedan tidigare. De utgjordes av ett par skårar och en labyrint. Samtliga lämningar saknade beskrivning, en var också felaktigt inprickad på kartan. På grund av tidsbrist kom inventeringen att utföras under endast en fältdag. De lämningar som registrerades uppgick till 22 stycken och utgjordes av de för kusten karaktäristiska som exempelvis skårar, tomtningar och båtlämningar. Gran har under lång tid varit viktig för säljakt, fiske och äggtäkt, vilket också tydligt märks genom de typer av lämningar som registrerades.

ADMINISTRATIVA UPPGIFTER

Uppdragsgivare: Länsstyrelsen Gävleborg
Länsstyrelsen Gävleborg Dnr: 431-13606-06
Lägesangivelse: Gran 1:1, Ön Gran, Gnarps sn, Nordanstigs kn, Gävleborgs län.
Karta: 16H5j
Koordinater, ungefärlig mitt: x6879080 y1595580
Projektansvarig: Inga Blennå, Läns museet Gävleborg
Fältarbetstid: 11 timmar
Läns museet Gävleborg Dnr: 117/320

REFERENSER

- Blomqvist, Malin. 2004. *Informationssystemet för fornminnen – lista med lämningstyper och antikvarisk praxis*. Version 3.3. Riksantikvarieämbetet, Kunskapsavdelningen. Stockholm.
- Broman, Olof Joh. 1726. *Glysisvallur, del III*. Uppsala 1954.
- Ekman, Sven. 1910. *Norrlands jakt och fiske*. Umeå 1983.
- Gagge, Ann Christin. 1998. *Naturupplevelser i Gävleborgs län*. Länsstyrelsen Gävleborg 1998:6. Gävle.
- Gefle Dagblad. Jansson, Gerhard. *Bland väktarna på Gran*. 1930-11-27.
- Kraft, John. 1981. Labyrintmagi på Kuggören? I: *Hälsingerunor 1981*. Malugn. Länsstyrelsen Gävleborg. 2006. *Bevarandeplan för Gran*. Gävle.
- Norrlandsposten. Jansson, Gerhard. *Fyrmästaren berättar*: 1927-03-07.
- Norman, Peter. 1993. Tomtningar. I: *Bottnisk kontakt VI*. Gävle.
- Norman, Peter. 1995. Sjöfart och fiske. Fornlämningar i Sverige 3. Riksantikvarieämbetet. Stockholm.
- Svenskt ortnamnslexikon. Red. Wahlberg, Mats. 2003. Språk- och folkminnesinstitutet. Uppsala.
- Widmark, P.H. 1860. Historisk beskrivning över Hälsingland. Ljusdal 1945.

Otryckta källor

- Hagåsen, Lennart. Institutet för språk och folkminnen, namnavdelningen. Uppsala. E-post från lennart.hagåsen@sofi.se (2007-01-24), dnr 421-64/07. *Angående önamnet Gran i Gnarps socken, Hälsingland*. E-post till inga.blenna@xlm.se.
- Jansson, Monika. Riksantikvarieämbetet, Kunskapsavdelningen, Antikvarisk-topografiska arkivet, ATA. Stockholm. E-post från ata@raa.se (2006-11-06). *Angående rapport och inventering från Hälsingland*. E-post till inga.blenna@xlm.se.

LÄNSMUSEET GÄVLEBORG

Box 746, 801 28 Gävle 026-65 56 00
Museet: S Strandg 20 Fogden: Styrmanög 4
www.lansmuseetgavleborg.se

